

פרוטוקול מס' 191

מישיבת ועדת הכנסת
מיום ג' ט"ז בחשוון תשל"ג - 24.10.72 בשעה 9.00

נ כ ח ו :

ישיבה - יושב-ראש הכנסת

חברי הוועדה:

- א. אנקוריון - היו"ר
- ר. ארזי
- מ. ביבי
- מ. ברעם
- י. גולן
- ש. י. גרוס
- צ. צימרמן
- נ. נסים
- א. עופר
- א. רזיאל-נאור
- ש. ז. אברמוב - במקום חה"כ נחושטן
- י. יפרח - במקום חה"כ נבון
- ב. צ. קשת - הצביע במקום חה"כ נסים

מזמנים:

- א. ורדיגר - חבר-הכנסת
- נ. לורך - מזכיר הכנסת
- ק. ארן - סגן מזכיר הכנסת
- ש. יעקבסון - סגן מזכיר הכנסת
- א. בר-זכאי - עוזר בכיר ליועץ המשפטי לממשלה, משרד המשפטים

מזכירת הוועדה: מ. ברפי

רשמה: נ. רינגלר

- א. סדר-היום:
  - א. ערעורו של חבר-הכנסת ורדיגר על אי הכרת יושב-ראש הכנסת והסגנים בדח"פחות הצעתו בנושא: "הצלת אסירי ציון ברוסיה";
  - ב. ערעורם של חברי-הכנסת רזיאל-נאור ואברמוב על אי הכרת יושב-ראש הכנסת והסגנים בדח"פחות הצעתם בנושא: "ידיעות מדא"גות על התעללות באסירי ציון בבריית-המועצות";
  - ג. ערעורה של סיעת גח"ל על אי הכרת יושב-ראש הכנסת והסגנים בדח"פחות הצעתה לסדר-היום בנושא: "שביתת המוכסים בלוד".

היו"ר א. אנטקוריון:

אני פותח את הישיבה.

(א) עלי להודיע לחברי הוועדה מדוע דחינו פתיחת ישיבת הוועדה במחצית השעה. על סדר יומנו היתה פניית חברי-הכנסת זבולון המר ויהודה בן-מאיר בדבר ביטול סעיף 71ד(א)(3) לתקנון. הם באו אלי שלשום בבקשה לדחות את הדיון בפנייתם לישיבה אחרת של הוועדה, כיוון שהם עסוקים מאוד בעניין הבחירות. העניין היחידי שנטפל בו היום הוא עניין הערעורים על החלטות יושב-ראש הכנסת על שלא הכירו בדחיפות הצעותיהם של חברי הכנסת ורדיגר ורזיאל-נאור. יושב-ראש הכנסת המשיב על הערעורים הודיע לי שייקשה עליו לבוא לישיבה לפני השעה 9.00; לכן זימנו את החברים לשעה 9.00 בבקר;

(ב) שוחחתי עם נציגי התלונות והתייעצתי עימו בנוגע לפרוצדורה של הדיון בדו"ח הראשון שהגיש והמונח על שולחן הכנסת. נראה היה לי שצורת הדיון תהיה כצורת הדיון בוועדת הכספים על דו"ח מבקר המדינה, אבל לאחר שהדברתי בכך ראיתי שהעניין אינו דומה והוא לא כל כך פשוט. לנציגי התלונות יש הצעות מסויימות בנוגע לצורת הדיון בדו"ח, אבל אינני רוצה להקדים כל דיון בעניין זה. הסכמתי איתו שב-7 בנובמבר נעמיד נושא זה על סדר יומה של ועדת הכנסת לדיון מוקדם שיהיה על סדרי הדיון בדו"ח נציגי התלונות, כדי לקבוע באיזו פרוצדורה ננהג. אני מבקש מהחברים לעיין בדו"ח כדי שיהיו מוכנים לקראת הדיון.

א. ערעורו של חבר-הכנסת ורדיגר על אי הכרת יושב-ראש הכנסת והסגנים בדחיפות הצעתו בנושא: "הצלת אסירי ציון ברוסיה"

ב. ערעורם של חברי-הכנסת רזיאל-נאור ואברמוב על אי הכרת יושב-ראש הכנסת והסגנים בדחיפות הצעתם בנושא: "ידיעות מדאיגות על התעללות באסירי ציון בברית-המועצות"

ישנו ערעור נוסף של סיעת גח"ל על אי-הכרת יושב-ראש הכנסת והסגנים בדחיפות הצעתם בנושא: "שביתת המוכסים בלוד", אך נדון בערעור זה בנפרד.

שלושת הערעורים הוגשו ישירות אלי, ואין זה בהתאם לתקנה 71א האומרת: "הצעה שלא אושרה כדחופה, יעביר אותה יושב-ראש הכנסת לפי בקשת חבר הכנסת שהגיש אותה, להכרעת ועדת הכנסת בדבר דחיפותה, והיא תדון בכך כסעיף ראשון בישיבתה הקרובה". אינני חושב שזה עניין פורמלי בלבד. כאשר מקבל היושב-ראש את הערעור הוא צריך לערוך טיפוחים, כי יש לדון בערעור כסעיף ראשון בסדר-היום. החברים המערערים לא נהגו כך. חשבתי להתעלם מכך בעניין זה.

א. עופר: צריך לשמור על התקנון.

היו"ר א. אנטקוריון: החלטתי להתעלם מכך כדי לא לפגוע בכל זאת בעצם הערעור. לא אמרתי למערערים שאינני מקבל את הערעור ושעליהם לפנות ליושב-ראש הכנסת - לא עשיתי זאת; אבל אני מעיר דברים אלה באזני ועדת הכנסת - להבא אנהג בדיוק בהתאם למה שכתוב בתקנון.

אקרא לפניכם מכתביהם של המערערים. חבר-הכנסת ורדיגר כותב: "באתי לערער על החלטת יושב-ראש הכנסת והסגנים שהחליטו לא להכיר בדחיפות הצעתי לסדר-היום בנושא: "הצלת אסירי ציון ברוסיה". הידיעה שנתקבלה היום אומרת כי כ-40 אסירי ציון יהודיים ברוסיה במחנות העבודה, יפתחו בשביתה רעב ביום ד' השבוע כאות הזדהות עם האסירים זלמנסון וקוקו, אשר מצבידיאותם הולך ומחמיר. זכר המחזק את הדעה שיש להעלות את הנושא מעל בימת הכנסת בדחיפות".

חברי הכנסת רזיאל-נאור ואברמוב כותבים: "סיעת גח"ל מערערת בזה על ההחלטה שנתקבלה בישיבת יושב-ראש הכנסת והסגנים מיום 23.10.72, שלא להכיר בדחיפות הצעתנו הדחופה לסדר-היום בדבר: "ידיעות מדאיגות על התעללות באסירי ציון בברית-המועצות". הידיעות שהגיעו מברית-המועצות ושנתפרסמו בקול-ישראל ובעתונות, מסרו על התעללות אכזרית ביותר באסירי ציון בעת העברתם ממחנה המעצר בפוטמה למחנה מרוחק בירכתי אורל אשר בסיביר. תנאי ההעברה היו כה איומים שאחד האסירים, אשר היו באותו משלוח, מת בדרך. זהו מאורע שמן הראוי כי יושמע בפומבי בכנסת. לפי ידיעות שנתקבלו ממוסקבה, ושנתפרסמו בקול-ישראל, עומדים אסירי ציון בבתי הכלא ובמחנות המעצר ברחבי ברית-המועצות לשבות שביתת רעב ביום ד' הקרוב כמחאה על הנעשה. מן הראוי שבו ביום ייערך בכנסת דיון בנושא היחס לאסירי ציון בברית-המועצות.

חברי הכנסת רזיאל-נאור ואברמוב כותבים: "סיעת גח"ל מערערת בזה על ההחלטה שנתקבלה בישיבת יושב-ראש הכנסת והסגנים מיום 23.10.72, שלא להכיר בדחיפות הצעתנו הדחופה לסדר-היום בדבר: "ידיעות מדאיגות על התעללות באסירי ציון בברית-המועצות". הידיעות שהגיעו מברית-המועצות ושנתפרסמו בקול-ישראל ובעתונות, מסרו על התעללות אכזרית ביותר באסירי ציון בעת העברתם ממחנה המעצר בפוטמה למחנה מרוחק בירכתי אורל אשר בסיביר. תנאי ההעברה היו כה איומים שאחד האסירים, אשר היו באותו משלוח, מת בדרך. זהו מאורע שמן הראוי כי יושמע בפומבי בכנסת. לפי ידיעות שנתקבלו ממוסקבה, ושנתפרסמו בקול-ישראל, עומדים אסירי ציון בבתי הכלא ובמחנות המעצר ברחבי ברית-המועצות לשבות שביתת רעב ביום ד' הקרוב כמחאה על הנעשה. מן הראוי שבו ביום ייערך בכנסת דיון בנושא היחס לאסירי ציון בברית-המועצות.

היו"ר א. אנקוריון:

לפי כל הידיעות המגיעות מברית-המועצות ומסקורות אחרים, אין להרפות את המלחמה נגד גזרת הכופר, חרף הרשיונות שנתנו לאחדים ממגישי הבקשות לצאת ללא תמורתו. פעילי העליה בברית-המועצות ביקשו, בשיחות טלפוניות, להגביר את המאבק למען שחרור היהודים מברית-המועצות. אי-לזאת סבורים אנחנו שמן הראוי לשנות את ההחלטה אשר נתקבלה היום ולפיכך מגישים אנו ערעור זה.

א. ורדיגר:

הענין הוא עדין. אינני יודע אם זה יכוח, אסכולה, או גישה - יש כאלה החושבים שלא טוב לעיתים תכופות להעלות את בעיית יהודי ברית-המועצות מעל בימת הכנסת כן מחזקים אנו ידי היהודים שם. יהודי ברית-המועצות טוענים שכל צעקה עוזרת להם.

מה שקורה עכשיו הוא מקרה יוצא דופן. אחד המדענים שהגיע לפני זמן מה ארצה אמר אתמול לאחד משרי אירופה שנפגש עימו במשרד הקליטה, שיהודי ברית-המועצות נמצאים כרגע במצב דומה למצב של היהודים באירופה ערב השואה. לא אכנס עכשיו לענין מספר המשפחות ששחררו מתשלום הכופר. עובדה היא שבענין אסירי ציון נוגעים שם בצעדים דראסטיים ויש בין אסירי ציון אנשים שלחמנו להצלתם מעל בימת הכנסת. דווקא כרגע, כאשר גם מבחינה בינלאומית עומדים להתרחש דברים גדולים שרוסיה גם כן מעורבת בהם - ודעת הקהל בעולם וגם ברוסיה רגישה יותר - אני חושב שאנחנו חייבים להעלות את הענין הזה בכנסת ולהקים צעקה גדולה ומרה על מה שקורה ליהודי ברית-המועצות, ובעיקר לאסירי ציון.

אינני יודע מה היו השיקולים של יושב-ראש הכנסת והסגנים. אני יודע שמחר יפתחו כ-40 אסירי ציון במחנות העבודה ברוסיה בשביתת רעב לאות הזדהות עם האסירים זלמנסון וקוקו, אשר מצב בריאותם הולך ומחמיר. כדאי אפילו שיתקיים דיון בכנסת וישתתפו בו כל הסייעות. בכלל להשתיק - זו שגיאה. השתקת הבעיה במשך שנים לא היתה מן החכמה ודווקא הפעולה הנעשית בתקופה האחרונה מועילה וחשובה.

לכן, מבקש אני רביזיה על החלטת יושב-ראש הכנסת והסגנים. יש להעלות את הנושא מעל בימת הכנסת בדחיפות.

א. רזיאל-נאור:

אני, כמוכן, תומכת בכל הדברים שאמר חבר-הכנסת ורדיגר. הענין הוא חמור מאוד, ענין של פיקוח נפש. הידיעות שנתפרסמו בקול-ישראל ובעתונות מספרים על תנאי העברה כאלה שאחד האסירים מת בדרך, לא אחד מאסירי ציון, אבל יכול היה להיות מאסירי ציון. מי שיכול לצייר את המראה בדמיונו, או מי שקרה את הספרות המספרת על העברת אסירים לסיביר, החל בכתבי דוסטויבסקי ועד סולז'ניצין - מזדעזע. הסנטור האמריקאי המועמד לנשיאות מכריז שהוא רואה בהתייחסות של ברית-המועצות ליהודי ברית-המועצות יחס דומה ושווה כמו שהיה מצבם של יהודי אירופה לפני השואה. כל גדולי אירופה חוזרים על אדתה נוסחה, והכנסת יושבת בשקט. לא די שהממשלה איננה מזדעקת - אני יודע שלא קל להעלות נושא זה כל שבוע - אבל הממשלה צריכה לשמוח שסייעות אחרות מעלות את הנושא. שמעתי אומרים שראש הממשלה התייחסה לענין הכופר רק לפני שבוע. נכון, טוב מאוד, אבל מי אומר שלנושא זה יש מכסה שבועית בלבד?

נדמה לי שכל סיבה שיכולה לעורר תהודה צריכה להיות מנוצלת. ההעברה בה מת אחד האסירים בדרך צריכה להיות מספקת כדי לזעזע.

ישנה בקודה נוספת: מצב בריאותם של זלמנסון וקוקו. האסירים מתכווננים לשבות שביתת רעב. זו הזדמנות של מחאה. היהודים היושבים שם בתנאים שאינני צריכה לתארם, שואבים את מלוא העידוד מהפעולות הנעשות בארץ-ישראל. זה חשוב יותר מפעולות הנעשות באמריקה. גם יהודים היושבים בכל רחבי העולם, עיניהם נשואות לראות כיצד מגיבה מדינת ישראל על כן. לא זאת ההזדמנות לעשות חשבונות של אסכולות שונות. גם האסכולה של "הס מלהזכיר" הוכרחה לכל הדעות כבלתי מתאימה לתנאים. שום איש אינו יכול לדעת מה יקרה. יכול להיות שבעוד זמן קצר יהיו התנאים קשים וחמורים יותר ויהיה קשה יותר למחות עליהם. אם אסירי ציון מוצאים לנכון לשבות שביתת רעב - זו חובה אנושית, פשוטה, פוליטית, לאומית וציונית להצטרף אליהם לפחות במבצע שפתיים. אין אפשר לפסוח על ענין כזה בשבוע בזה?

א. רזיאל-נאור:

קיימות הידיעות על הכופר. איש אינו יודע מתי ייסגר המעיין. זה ענין של פיקוח נפש ואסור להתייחס אליו בשוויון נפש. על כן בא הערעור הזה.

יו"ר הכנסת י. ישעיהו:

יושב-ראש הכנסת והסגנים מודעים לעובדה המצערת מאוד שהנושא הזה של דיכוי יהודי רוסייה לא יירד מסדר יומנו זמן רב והוא יחזור ויחזור, למרבה הצער, פעמים רבות. השאלה המדירכה אותנו היא: האם פעולת המחאה של הכנסת צריכה להיות חד-גוונית, רצופה, כל שבוע? כל שבועיים מוגשת הצעה דחופה לסדר-היום כדי להשמיע את המחאה. נכון הוא שבשבוע שעבר הוקדש חלק מהדיון בכנסת לדברי ראש הממשלה על בעיית יהודי ברית-המועצות מזווית זו או אחרת. לבעיה יש זוויות רבות; בפתיחת מושב הכנסת נאמרו על ידי כמה מליים בנושא זה. חברי הכנסת תרמו תרומתם בנושא.

נראה לנו ששימוש באותו אמצעי מחליש ערכו של האמצעי, עושה אותו בלתי נשמע, כי מתרגלים אליו. צריך למחות בנושא זה לא באופן תכוף כל כך, כדי לשמור על עוצמת המחאה. זה היה השיקול של יושב-ראש הכנסת והסגנים, שהוא שיקול שיכול לחול על הצעה דחופה ועל הצעה שאיננה דחופה.

כיוון שהמליים "להשתיק" ו"השתקה" השתלבו בדבריו של חבר-הכנסת ורדיגר, רצוני לציין שנימוק זה איננו נימוק, כי ביום רביעי, מחר, יש הצעות לסדר-היום ואין ליושב-ראש ולסגנים שום עמדה על הנושא שחברי הכנסת רוצים להעלות לדיון, זו זכותם. אבל השימוש במלים אלה בשילוב לנושא יהודי ברית-המועצות - אינו רלבנטי.

א. ורדיגר:

לא התכוונתי להשתקה של הכנסת, אלא לגורמים שרצו להשתיק את הנושא.

יו"ר הכנסת י. ישעיהו:

הלוואי שלא נצטרך לדון בנושא, אבל יכול להיות שנצטרך שבוע-שבוע להקים קול זעקה. בינתיים איננו צריכים לדון בנושא כל שבוע. זאת עצה ושיקול דעת של היושב-ראש והסגנים. ועדת הכנסת שומעת את הערעור ותחליט בענין זה.

אני ממליץ לקבל את שיקול הדעת של יושב-

ראש הכנסת והסגנים בענין זה.

י. גולן:

אני חושב שאיננו מתחלקים בוועדת הכנסת ובכנסת בכלל בין אלה הערים יותר לבעיה ובין אלה המודעים פחות לבעיה. זאת אחת הבעיות הנוגעות עמוק בלב כולנו. אני מדבר על 99% של חברי-הכנסת, הם סוג כזה של יהודים הערים במידה מספקת לבעיה.

אני מסכים בהחלט לדברי חבר-הכנסת ורדיגר האומר שישנן שתי דעות על מידת הדחיפות שהכנסת צריכה לנקוט בבעיה זאת, לגבי אירועים שונים המתרחשים יום יום בברית-המועצות. יש בהחלט שתי גישות. אני חושב שככל שמרביתם זה טוב פחות. צריך למצוא את המידה הסבירה, כי אם נעבור את הגבול הזה חושב אני שלא נועיל לענין. אינני רוצה לומר את ההיפך, אבל זה ודאי לא יהיה מועיל. יפסיקו להקשיב לדברים שאנחנו אומרים.

הזכיר פה היושב-ראש, ובצדק, שהיו כמה חברים שהתרעמו על העלאת הנושא לעיתים תכופות כל כך. ראש הממשלה אמרה שלא תמסור סקירה מדינית, אלא תקדיש דבריה לשתים בעיות חמורות: בעיית הטרור ובעיית יהודי ברית-המועצות. כלומר, הסעיף של יהודי ברית-המועצות עמד על סדר-היום. רוב החברים התייחסו לבעיה והביעו דעתם כראוי.

אינני סבור שיש מן התבונה המדינית שכל

שבוע נעלה על סדר יומה של הכנסת בעיה זו. צריך לתת להד שנוצר למצוא את ביטוינו במעשים שייעשו, ולא שכל שבוע נעלה על בימת הכנסת ונאמר אותם דברים.

שמעתי דבריה של חברת-הכנסת רזיאל-נאור

ודברי חבר-הכנסת ורדיגר - כולם דברי אלוהים חיים, דברי אמת; אבל לא צריך לשכנע אותנו שוב ושוב בזה. אתם מחלישים את הערך של פעולת הכנסת בנושא זה על-ידי הדחיפות הזאת. אבל יכולה להיות דעה אחרת. אם לחבר-הכנסת ורדיגר יש דעה אחרת והוא חושב שצריך להעלות את הנושא מדי שבוע לסדר יומה של הכנסת - הוא יכול להעלות הצעה רגילה לסדר-היום ממכת ההצעות שקיבלה סיעתו, אבל אינו יכול לחייב את הכנסת כולה. כאשר הוא יעלה הצעה רגילה לסדר-היום לא יהיה מנוס לנציג הממשלה, במקרה זה שר-החוץ,

י. גולן:

להשיב על ההצעה. אינני מציע אפילו לחבר-הכנסת ורדיגר לעשות זאת - וזאת לטובת העניין. תן קצת שהות.

ה צ ב ע ה

ערעורו של חבר-הכנסת ורדיגר, לא נתקבל.

ערעורה של סיעת גח"ל, לא נתקבל.

היו"ר א. אנטוריון:

ג. ערעורה של סיעת גח"ל על אי-הכרת יושב-ראש הכנסת והסגנים בדחיפות הצעתה לסדר-היום בנושא: "שביתת המוכסים בלוד"

"סיעת קח"ל מערערת בזה על ההחלטה שנתקבלה בישיבת יושב-ראש הכנסת והסגנים מיום 23.10.72, שלא להכיר בדחיפות הצעתנו לסדר-היום בנושא: "שביתת המוכסים בלוד". יש לראות שביתה זו בחומרה רבה, וככל שהשביתה תימשך יירבה הבזק למשק המדינה, לייצוא ולייבוא; ולפיכך תהיה זו טעות שהכנסת לא תיתן דעתה לדון בבעיה בהקדם.

א. רזיאל-נאור: זה כבר לא נושא פוליטי, אלא נושא אפור,

יום יומי, שחייבות להיות שביתות. טבע היקום עומד עליהם. יש שביתות בקופת-חולים, יש שביתות בלוד ובכל המקומות. שביתת המוכסים בלוד היא אחת מיני רבות והיא רק באיבה. מבטיחים שהשביתה תחמיר מיום ליום. המטענים מצטברים, כבר אין מקום במחסנים והם מוטלים תחת כיפת השמיים. אינני צריכה להגיד כיצד משפיע הדבר על מצב התעסוקה, על מצב הייצוא והייצוא, ועל הסבל שהדבר גורם לאזרחי המדינה. אני חושבת שצריך למצוא דרך לדון בעניין זה, כי השביתה הזאת היא אות מבשר גם לאחרים להצטרף אליה.

אני יודעת שהטענה כנגד העלאת ההצעה לדיון היא שהכנסת איננה צריכה לדון על סכסוכי עבודה. הכנסת צריכה ליצור את המכשירים והכלים שסכסוכי העבודה יצטמצמו יותר ויותר ושיותר ויותר ניתן יהיה לפתור את הבעיות בלי לזעזע את המשק.

ידועה לי תוצאת הערעור ועל-כן אפשר כבר להצביע.

יו"ר הכנסת י. ישעיהו: יש לי שתי הארות - אחת פורמלית ואחת

עניינית. פורמלית, כאשר יושב-ראש הכנסת והסגנים עומדים בפני התפקיד המוטל הטובה להחליט אם ההצעה היא דחופה או לא, לעצם גופו של עניין אין לנו שום דעה ומעמד. זכותם של חברי הכנסת להציע הצעות לסדר-היום והם יציעו. לא עוד, אלא שאנחנו מעלים מדי שבוע הצעות חוק והצעות לסדר-היום, כך שקיימת האפשרות כל שבוע להעלות הצעות לסדר-היום. אנחנו צריכים לתת גושפנקה מיוחדת לדחיפות. אינני מדבר על המכסה, כי אז נדחקות הסיעות הקטנות דרך הפתח של הצעות דחופות. צריך לתת חשיבות מיוחדת לנושא. מעיף גולדמן של התקנון קובע: שהצעה לסדר-היום תאושר כדחופה אם הדיון בהצעה בכנסת עשוי למנוע מעשה או מחדל. - זה דבר פחות או יותר ברור - מציעת מעשה או מחדל מצד השלטון, ולא מצד מי שלא בשלטון; וכן: "ענין דחוף לציבור" - המחוקק לא נתן לזה פירוש מלא. ענין דחוף לציבור נשאר בגדר של שיקול דעת. אצל האחד זה ענין דחוף לציבור, ואצל השני - לא. אין לנו בהיסרה אלא להחליט בעניין זה לפי הרוב. כך היה וכך יהיה כאן, כי זו שאלה של שיקול דעת. אילו הייתם מעמידים את העניין כשביתת האטה, שביתת מוכסים ללא צורה מוכרת - לא הייתי יכול לקבל שאין זה ענין דחוף לציבור.

הארה שניה - נמסר לי הבוקר שמר אלי מויאל מקיים פגישות ובירורים. הוא ביקש מן השלטונות לא להפעיל אמצעים עוד אשר יסיים הבירורים. ייתכן שיצליח לעשות זאת היום.

לכן מציע אני לוועדה לא לקבל את הערעור, לא לראות את ההצעה הזאת כהצעה דחופה. אפשר להעלות הצעה זו לדיון מחר במסגרת ההצעות הרגילות לסדר-היום, אבל לא כנושא דחוף.

ה צ ב ע ה

ערעורה של סיעת גח"ל, לא נתקבל.

הישיבה נועלה בשעה 9.50.